

שיחה

יציאת שבת
5.38

כניסת שבת
4.40

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת בראשית, תשרי תשע"ב שבת מברכין שנה שלוש ושלוש, גליון מס' 1

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

אברהם - בצלם אלקים - האדם נזר הבריאה

תכלית הבריאה היא האדם - "בצלמו, בצלם אלקים ברא אותו" (א, כו). הפרשנים נתקשו אל מול הניסוח מרחיק-הלכת, עד שיש שפירשו את "אלקים" הכתוב כאן - לא במובן של הבורא, אלא במובן של נבראים חשונים, כמו שכתוב בתורה: "עַד אֱלֹהִים יָבֵא דָבָר-שֵׁנִיחַם" (שמות כב, ה) - ששם הכוונה לדיינים. זו גם דעתו של רבי יהודה הלוי, בספרו "הכחור" (מאמר ד, ג). "... הרוחניים הקרובים אל הא-לוה... הם אשר נרמו אליהם במאמר הא-לוה יתברך (בראשית א, כו). עֲשֵׂה אִדָם בְּצַלְמֹתַי כְּדָמוֹתַי... כך ברא הא-לוה את האדם בצורת מלאכיו ומשרתיו הקרובים אליו לפי מדרגתם".

אולם, חז"ל במשנה ובמדרש וכן רוב המפרשים פירשו את הביטוי "בצלם אלקים" במובן הרגיל במקרא, ומתוך הקושי שבדבר זה - הגיעו לפירושים שונים המנסים להסביר מהו "צלם אלקים" שבאדם.

רבי חיים מוולוז'ין בספרו "נפש החיים" מסביר, שכמו שהקבי"ה שולט על כל העולם, נתן הקבי"ה לאדם את יכולת השליטה על הברואים תחתיו והוספת אור בעולמות ואף בעולמות העליונים: "וכן בדמיון זה, כביכול, ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רבי רבון כוחות ועולמות אין מספר" (שער א, ג).

תכונות השלטון והיציאה טמונות בכל אדם, שהרי כל אחד נברא "בצלם אלקים", אלא שהן ניתנות לפיתוח או לניווט. אם כן, אדם הרוצה לגלות ולפתח את "צלם האלקים" שבו, עליו לחשוף בתוכו את הכוחות היצירתיים ולפתח אותם. להוציא את הבהמה, כפי שמסביר **הזוהר** הקדוש (אמור צא, ע"א): "ההוא חילא דאית לה בסופה, אית לה בהאיא שעתא שאתילדת ואתמנא עליה", ובתרגום **בעל הסולם**: בהמה שולדה, באותה שעה שולדה, הנה אותו הכ שיש לה בסוף - יש לה בשעה שנולדה. (בהמה-) בה-מה, מה שיש בה בפועל - זה הכל, אין פוטנציאל, אין דברים שצריכים לצאת אל הפועל.

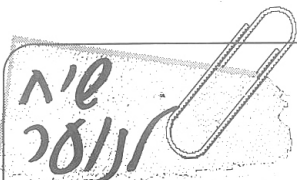
"אדם" מלשון אדמה. האדמה כולה פוטנציאל, וכדי להוציא אל הפועל - דרושה עבודה של זריעה, חרישה ועיבוד. הכוחות הגדולים הללו שטמונים באדם, עלולים לגרום לו לשכחות ה: לכן, מצווה הבורא את האדם הראשון (ב, יז), ש"ימעץ הדעת טוב רגע - לא תאכל ממנו" - על אף היכולת שלך לפתח ולשכלל עולם, איך יכול להיות בורא יש מאין. כך ניתן לומר אף על האדם. האדם שנברא ביום השישי, מסמל את ששת ימי המעשה מחד, ואת ערב שבת - המסמל את תחילת שבתו של האדם מאידך, כפי שנאמר במסכת פסחים (ג, ע"ב): "העושה מלאכה בערב שבת וימים טובים מן המנחה ולמעלה - אינו רואה סימן ברכה לעולם". כל זאת, כדי ללמד את האדם שיש בורא לעולם ושגם ללא עבודתו של האדם, העולם ממשיך להתקיים. מיד עם התחדש השבע הבא - יוצר האדם את האש, כפי שמתואר במדרש (בראשית רבה יא, ב). "כיון ששקעה החמה במוצאי שבת, התחיל החושך ממשמש ובא. באותה שעה נתיירא אדם הראשון... קמה עשה לו הקבי"ה: זָפַן לו שני רעפים (הקישן זה לזה ויצאת האור וברך עליה, תָּדָא הוא דכתיב (תהלים קלט, ד): זִלְלָה אֹרֶךְ יָצִיגֵנִי".

באמצעות האש, ניתן לייצר את מרבית הכלים לעבודה. לאחר שאדם שקט ממעשיו ונוכח שיש בורא לעולם, רק אז הוא רשאי להתחיל ליצור ולפעול בעולם.

הרב אבי שיש

ראש חודש מרחשון יהיה ביום שישי וביום שבת קודש הבעל"ט המומלד יהיה ליל חמישי, שעה 5, 52 דקות ו-15 חלקים

גליון זה מוקדש ע"י הרב אברהם פוס ורעייתו שיחיו לעיני החותן, האב, ר' שרגא ב"ר מנשה דב שוורץ ז"ל נלב"ע בשבת קודש פרשת בראשית, כ"ד בתשרי תשנ"ד תנצב"ה

לאורם נלך

"ועץ החיים בתוך הגן" (ב, ט)

כשפרצה המהפכה ברוסיה, בסתיו תרע"ז, הגיעו ימים קשים לקהילות ישראל במזרח אירופה ובעיקר לשיבות הגדולות והמפורסמות, שתלמידיהן ממש רעבו ללחם. בליל שבת אחד באותה שנה, פגש הי"חפץ חיים, את הקומיסר האיורזי, שהיה בעבר בן-ישיבה והכיר היטב את הי"חפץ חיים".

"שבת שלום!" קרא הי"חפץ חיים, כאשר עבר על פני הקומיסר. "אצלי השבת היא ככל הימים האחרים", קרא הקומיסר בהתנשאות לעגנית. "יהי כן", אמר הי"חפץ חיים והמשיך: "כל הימים הם של הקבי"ה. בין כך ובין כך, החלו משוחחים ביניהם ואז אמר הי"חפץ חיים לקומיסר: "אולי רוצה אתה לשמוע איזה דבר תורה? ירק זה חסר ליי, ענה הקומיסר. "בכל זאת, רק מילה", נאות הקומיסר... "משהו קצר", אמר הי"חפץ חיים".

נו, אמר הי"חפץ חיים: "בפרשת הבריאה אנו קוראים, שהקבי"ה נטע בן-עדן מכל העצים והתורה מספרת לנו שעץ-החיים עמד "בתוך הגן". נשאלת השאלה: מדוע לא עמד העץ יחד עם כל העצים, בשדרות מסודרות! אלא, התשובה היא, כדי לאפשר לכל אחד להגיע לעץ החיים כפי יכולתו ואפשרויותיו. אחז הי"חפץ חיים בהתלהבות בדש בגדו של הקומיסר ואמר לו: יש לך... עתה הזדמנות להחזיק בעץ החיים, הנה תלמידי הישיבה בעירו גוֹרְעִים ברעב ובידך לעזור להם. במוצאי שבת עצרה ליד הישיבה עגלה עמוסה חטים מהמחסן המרכזי, ששלח הקומיסר לי"חפץ חיים".

עפ"י "פרפראות לתורה"

"לפנתח חטאת ריבץ" (ד, ז)

הצדיק רבי אליעזר מדזייקוב, בנו של רבי נפתלי מרופשיץ, עשה פעם בילדותו מעשה ילדות, כדרך הילדים. גער בו אביו והוכיחו על מעשהו. אמר לו הילד:

"יומה אעשה, הרי יש לי יצר הרע, העומד עלי להסיתני והוא פיתגני".

אמר לו אביו: "אדורבא, ממנו תראה ותקח מוסר. הוא היצר הרע נאמן בשליחותו לפתות את האדם ועושה מלאכתו באמונה, כאשר צוה".

השיב הילד: "אבאל ליצר הרע, אין יצר רע להסיתו לכל יעשה את תפקידו, והאדם - לפנתח חטאת רובץ, הוא היצר הרע המסיתני".

עפ"י "סיפורי צדיקים"

פתרונות יש לשלוח ל: נפתלי יערי רח' גלרז 15, רחובות 76283 לא לשלוח לצ'יין גיל או כיתה דוא"ל: nafya@neto.net.il

מבריאתי ניתן ללמוד על ענוותנותו של בורא עולם, שכדי למנוע קנאה - נועץ בכולם.

פתרון החידה לראש השנה
ראש השנה טז, ב: "שלושה ספרים נפתחו בראש השנה: אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. בינוניים - תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכיפורים. זכו - נכתבין לחיים, לא זכו - נכתבין למיתה".

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי ההוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
כתובת: 08-9412048.70
הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

בריאת האשה

האשה לא נבראה יחד עם האדם, בניגוד לבעלי-חיים, שנבראו זכר ונקבה במקביל. מדוע לא? (כך עולה מהפשוט, ויודע לי המדרש האומר שהם נבראו צמודים ורק אחר כך הפירו. אך לא אעסוק במדרש זה עתה, אלא אבאר על פי הפשט). ואכן הפסוקים מתארים בפרק ב', שהקבי"ה הניח את האדם בן-עדן "לְעֵבֶדָה וְלַשְׂמֶרֶת" (פסוק טו) ואחר כך "שם לכי שיליא טוב היות האדם לבדו, אעשה לך עֵצָר כנגדו" (פסוק יח), כי אולי ראה שהאדם לבדו לא יוכל להסתדר בנן לבדו. בלי עזרת האשה, הוא לא יצליח בתפקודיו בנן. ואכן אנו אומרים כיום, שמאחורי כל גבר מצליח - עומדת אשה.

סדר הפסוקים שם, מעלה קושי: אחרי פסוק י"ח הנ"ל, היינו מצפים שהכתובימשך לספר על בריאת האשה, כמתואר בפסוקים כ"א-כ"ב. אך, משום מה, בפסוקים י"ט-כ' עוברת התורה לספר על כך שהקבי"ה העביר את בעלי החיים לפני האדם, כדי שיקרא להם שמות. מה קשר פסוקים אלו לבריאת האשה? אגב, שימו לב, שהתורה עצמה רומזת לנו בפסוק כ', שאכן יש קשר: בחלק הראשון שלו נאמר, שהאדם קרא שמות לבעלי החיים, והפסוק מסיים ב"וְאֵדָם לֹא מִצָּא עֵצָר כְּגַדּוֹ". מה הקשר?! את זה צריך להבין, שהרי התורה לא סתם הסמיכה עניינים אלו.

אלא, רצה הקבי"ה, שהאדם יראה שלכל בעלי-חיים יש בת זוג, ורק לו - אין. זה יגרום לו לרצות לקבל בת-זוג, כי ירגיש בחסרונו, ושלפסוק יקבל - הוא יצאם בה, וייתייחס אליה כראוי. ואכן, הקבי"ה מרמז את זה, כדי שלא יראה את תהליך ייצור האשה, ותהליך זה עלול לגרום לו לסלוד ממנה. ובאמת, כפי

שמוע בפסוק כ"ג, האדם שמח על האשה, ומדגיש, שהיא אכן חלק ממנו. הקבי"ה עשה כן במכוון, כדי שהאדם ירגיש כך כל הזמן וייתייחס אל אשתו כנפשו.

אבל מה קורה בנישואין בין בני זוג אחר כך, שהם שני גופים שונים, לא כמו אדם ורוח: אומרת התורה: "יעל כן יקבץ איש את אביו ואת אמו, ויִבְקַץ בשותו והיו **לִבְשָׂר אחד**" (שם, פסוק כד). ואין הסוטה, שהם היו זבובים יחד אבל נשארים שלמים, אלא כאלו שהם **מתערבבים זה בזה, ונוצר גוף חדש**. כך רואה התורה את מוסד הנישואין, ואם כך רואים בני הזוג את עצמם, הרי שלא יכול להיות ביניהם משהו שיכול להגיד, שהוא/היא, שווים יותר או טובים יותר וכדו'. רק כך ניתן להגיע לדרגת ר' אריה לוי, שבא לרופא עם אשתו החולה, ואמר: כואבת לנו הרגל...

רק תכל, שהאדם מהר מאוד שוכח הכל, וכששאל אותו הקבי"ה: "הַיָּמִן הַעַץ... אכלת?" (ג, יא), מיהר לענות: "האשה אשר נָתַתָּה עִמָּדִי, היא נתנה לי... וְאָכַלְתִּי" (שם, פסוק יב). מכאן ואילך, אנו יודעים מה קורה בעולמנו, לצערנו... קוהו, שבאולה הקרובה, כשיחוו העולם לימי בראשית, יתקו גם עוון אדם זה שכפר בטובה, ויחסי בעל ואשה יהיו כנבואת ישעיה: "וְיָגֵז זָבַב עִם כְּבָשׁ..." (ישעיה יא, ו).

מנחם אדלשטיין

"ביני ובין בני ישראל" (ב)

סוד הברית

בסדרת מאמרים זו, נאסוף את התובנות אליהן זכינו להגיע בעבודת ה' וקרבנו, במהלך חגי ראשית השנה, ונחבר אותן אל ימי החול - ימי המעשה של שנת תשע"ב, הבאים עלינו לטובה.

הקרבנה בין איש ישראל לריבונו של עולם באה לידי ביטוי בברית המילה. ברית אישית שכותרתם ההורים עם ה', ברית שמשמעותה "יקבלת על מלכות שמים" על **עצמם ועל זרעם**, כדברי הפסוק: "וְיִקְרָמְתִּי את בריתי **ביני וביןך**, ובין **זרעך אחריך** **לדורתם לברית עולם**, להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך... זאת בריתי אשר תשמרו **ביני וביןכם** ובין זרעך אחריך, המפול לכם כל זכר" (וי, ו-ז). ברית שמשמעותה "להיות לך לאלקים".

התורה מתארת ומבטאת את הברית הביטויים שונים: (א) להקים ברית **אִתּוֹ** (ב) ברית **בין** שני צדדים. (ג) **בעלי** ברית. (ד) ברית **עם** משהו (ה) לברית ברית למישהו...

מה ההבדל בין הביטויים השונים? ניתן להסביר, כי הביטויים השונים מבטאים מערכת יחסים שונה ו"אחרת", בין הבריתות השונות.

● **ברית לו:** ילא תִּכְרַת להם וְלֹאֲהֵיֶקֶם ברית" (שמות כג,

לב). **ברית לא רצויה** עם-עם, העובד עבודה זרה.

● **ברית עם:** "ויאמרו (מלך גור ופמלייתו): נָאוּ רֵאשִׁי כי היה ה' עִמָּךְ, וְנִאֲמָר: תִּהְיֶה נֹא אֶלֶה בְּיַמֵּינוּ בְּיַמֵּינוּ וּבִכְנֹסְתָה בְרִית עִמָּךְ" (בראשית כו, כח). **צד השל רוצה להתקרב ולהצטרף לחוק.**

● **בעלי ברית:** "... והם בעלי ברית-אֲבָבִים" (בראשית ד, יא) - לשון שותפות.

● **ברית את:** "ואני הנה בריתי **אִתְּךָ** (עם אברהם), והיית לאב המצו גיים" (בראשית י, ד). כאן מדובר בברית **שבעל** הברית הוא הוא הסיבה והעיקר באופן אישי, לכריית הברית. וכן מצונו גם בנח בזמן המבול: "וַיִּקְרַמְתִּי את בריתי **אִתְּךָ**" (בראשית ו, יח).

● **ברית בין:** "וַיִּקְרַלְתְּם את פְּשָׁר עַרְלַתְּכֶם, והיה לאות ברית **ביני וביןכם**" (בראשית ז, יא). "ביני וביןכם" - **שותפות** של יחד.

בעוד ש"ברית **אִתְּךָ**", זו ברית אישית ומיוחדת ליחידים, הרי שברית **ביני ובין** ישראל - היא ברית כללית, ברית של שותפות.

ומה חלקנו בשותפות זו? חלקנו הוא במתן הרצון האישי שלנו ובחירתנו החופשית לקב"ה. זה הדבר היחיד בעולם, שהוא רק שלנו ולא של הקבי"ה. כמילתו של השיר הידוע: "כי הַרְבִּיתְנוּ סוּבוֹת אֱלֹהִים: כי הַרְבִּיתְנוּ סוּבוֹת אֱלֹהִים, כי הַרְבִּיתְנוּ סוּבוֹת אֱלֹהִים". מה אתן לך ריבונו של עולם חזרה כמתנה משלך, והרי "הכל שלך"? הרי ילך שמים אף ארץ לך? היא שאנחנו חפצים לעשות רצונך והיא מתנתנו לה' ובכך כוחנו.

משה רוט

פינת ההלכה

סעודת "מלווה מלכה"

הגמרא במסכת שבת (קט"ז, ב) אומרת: "ואמר רבי אלעזר: לעולם יסדר אדם שולחנו **בערב שבת** (לסעודת ליל שבת), אף על פי שאינו צריך אלא לכזית. ואמר רבי חנינא: לעולם יסדר אדם שולחנו **במוצאי שבת**, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית". כלומר, למרות שאדם אינו רעב כל כך הרוצה לאכול רק כזית, צריך לסדר שולחן מלא כדי לכבד את השבת. ומסביר **רש"י** (שם), שכמו שמלווים את המלך בכניסתו לעיר, כך מלווים אותו בציאתו מן העיר.

הטור והשו"ע פוסקים גמרא זו להלכה בתחילת סימן שי והיא המקור לחובת סעודת "מלווה מלכה". **הט"ח** מעיר, שצריך להקפיד לפרוס מפה על השולחן ולהשתמש בכלים נאים. בעל **שיבולי הלכות** כותב, שנהגו לומר פיוטים וזמירות בצאת השבת ובסעודה, כדרך שמלווים את המלך. ה"פרי מגדים" כותב, שגם נשים חייבות בסעודה זו (ואף סוגלה היא ללידה קלה).

ה"משנה ברורה" (שם) מוסף פרטים שונים:

א. צריך לערוך את השולחן בצורה מוכבדת, אבל אין

חיוב לבשל תבשילים מיוחדים לסעודה זאת. (אמנם, יש הנהיגים להכין דבר מיוחד לסעודת "מלווה מלכה").

ב. מזה שהגמרא השוותה בין סעודת "מלווה מלכה" לסעודת ליל שבת, משמע, שלכתחילה צריך לקבוע סעודה זו על הפת, ואף להספיק בשר ושאר תבשילים.

ג. אם אין לו תבשילים או שחושש שיאכל אכילה גסה, כי הוא שבע מסעודה שלישית וכד' ונפרט בקיץ שאוכלים סעודה שלישית בשעה מאוחרת, אפשר לקיים חובת סעודת "מלווה מלכה" במוזנות או לפחות בפירות (ויש שכתבו, שבשעת הדחק יוצא ידי חובה גם בכוס משקה חם ("פסקי **תשובות**")).

ד. כיוון שהטעם הוא ללוות את השבת בציאתה, נראה, שעדיף להקדים סעודה זו לצאת השבת. אך אם עוד אין לו תיאבון, יסתדר לפחות שלא לעשות מלאכה של קבע עד שיקיים סעודה זו, ובכל מקרה אין לאחר את הסעודה לאחר חצות הלילה.

ה. מובא בקדמונים: "אבר אחד יש באדם ונסכי שמו, וזה האבר נשאר קיים בקבר עד עת התחייה ואפילו אחר שנקברו בו כל התצמות. וזה האבר אינו נהנה משום אכילה, כי אם מסעודת "מלווה מלכה"."

ו. חובת סעודת "מלווה מלכה" פחותה משלש סעודות שבת, לכן, מי שאין לו מסיפיק אוכל - עדיף שיאכל בשבת שלוש סעודות.

הרב אלעזר גרובמן

מה חובתו בעולמו?

הרמח"ל פותח את פרק א' בספרו "מסילת ישרים" במשפט: "יסוד החסידות וירש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישיע מבטו ויגמנתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו". הדברים פשוטים, יסוד קיומו של האדם בעולם, הוא החתירה למציאת היעוד והתפקיד שלשמו בא עולם.

ניתן למצוא בסיס לדבריו של הרמח"ל "ישרים" בפסוק (ב, ה): "יכול ש'יה השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לְעֵבֶד את האדמה". הרי כבר נאמר בפרק א' (כז): "ויברא אלקים את האדם בְּצַלְמֵו בְּצַלְמֵו אֱלֹהִים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אֹתָם", משמע, שהאדם כבר נברא והלא עוד ביים השלשי נאמר (שם, פסוק יב): "וַיִּתְּצָה הָאָרֶץ דָּשָׁא, עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה פֵרִי אֲשֶׁר זֶרַעו בו לְמִינֵהוּ, וְיָרָא אֱלֹהִים כי טוב", אך אם כך נאמר בפרק ב' בדברים הסותרים את פרק א': חייל אכן מתרצים קושיה זו במקומות שונים, כי הבריאה המתוארת

בפרק א' היא בריאה **בנח** ואילו המתואר בפרק ב' הוא בריאה **במופל**, כדברי רש"י (לפסוק ה): "יכול עשב השדה טרם יצמח" - עדיין לא צמח, ובשלישי שכתבו וַיִּתְּצָה הָאָרֶץ - על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי".

חזק לזצר

פסוק נוסף המצביע על הכיוון שמכוון אותו הרמח"ל, הוא הפסוק המסיים את הבריאה (ב, ג): "ויבדך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שָׁפַת מַלְאכְתּוֹ אשר ברא אלקים **לעשות**". הלא זו סתירה מנייה וביה, אם "ברא בעבר, מה נותר "לעשות" בעתיד?

אלא, ששני פסוקים אלה מסתברים בדברי הרמח"ל. כל הבריאה נבראה למען האדם, כפי שמוזר במדרש (ויקרא רבה ד, א): "אם זָכָה - אמרו ליה: את קְדֻמָּתְךָ למעשה בראשית. אם לא - אמרו ליה: יתוש קְדֻמָּתְךָ". מכאן ואילך, על האדם "לעשות". על האדם למצוא מהי חובתו בעולמו, מהו היעוד שלשמו נברא? כל הכלים עומדים לרשותו, העולם כולו עומד לפקודתו ולרשותו. אם ימצא את יעדו, הרי כל העולם כולו כדאי לו. אם חס ועלום יסטה ממודו, הרי "יתוש קְדֻמָּתְךָ".

נראה, כי זו כוונת הרמח"ל בדבריו, אם יָדַע האדם "לעבוד", בשני המובנים - "לעבוד את ה'" באמת וגם "לעשות" לתקון העולם במובנים הארציים של העשייה, לשלֵב תורה עם דרך ארץ, איז זו חובתו בעולמו.

נפתלי יערי